

Editor: **Lucian BORLEANU**
Tehnoredactare: **Carmen GORGOJAN**
Coperta: **Mona SANDU**

Copyright © Editura BLASSCO, 2007

Toate drepturile pentru ediția de față sunt rezervate
Editurii Blassco.
Reproducerea parțială sau integrală a textului fără acordul editurii
este interzisă și va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Comenzile pot fi trimise pe adresa editurii: **Editura Blassco**
București, Str. Miron Costin nr. 19, Sector 1
Telefon/fax: 021.222.53.16
e-mail: comenzi@librarie-universala.ro
www.librarie-universala.ro

ISBN: 978-973-8968-76-9

Notă:

*Text reprodus din exemplarul (revizuit de autor),
existent la Casa Memorială „Cezar Petrescu” din Bușteni.*

Cezar Petrescu

Fram, ursul polar

*Ediție revizuită de autor,
îngrijită de G. Zarafu*

BLASSCO

CUPRINS

I. O REPREZENTAȚIE DE ADIO	
LA CIRCUL STRUȚI ÎN IARNA ANULUI 1924	5
II. FRAM FACE NAZURI	14
III. DUPĂ CE A PLECAT CIRCUL	25
IV. ÎN ARCA LUI NOE	36
V. FRAM S-A NĂSCUT DEPARTE,	
ÎN GHETURILE POLARE	42
VI. OMUL, CÂINELE ȘI PUȘCA	49
VII. „NUMELE TĂU VA FI FRAM”	58
VIII. ÎNDĂRĂȚ, SPRE OCEANUL POLAR	65
IX. ÎN OSTROVUL PUSTIU	
DE LA CAPĂTUL PĂMÂNTULUI	76
X. CEA DINTĂI ÎNTÂLNIRE	83
XI. BUFONUL OCEANULUI POLAR	93
XII. PRIETENII LUI FRAM	
DIN ORAȘELE DE DEPARTE NU L-AU UITAT	101
XIII. FRAM ȘI-A GĂSIT UN PRIETEN MIC	
ÎN NOAPTEA POLARĂ	128
XIV. FRAM SE LEAPĂDĂ SINGUR	
DE MICUL SĂU PRIETEN	137
XV. NANUC	150
XVI. SFÂRȘITUL	164

I. O REPREZENTAȚIE DE ADIO LA CIRCUL STRUȚI ÎN IARNA ANULUI 1924

Tigrii intrau în arenă unul câte unul.

Pasul lor era mlădios pe nisip. Moale, catifelat, fără zgomot.

Nu ridicau, nici în dreapta, nici în stânga, ochii lor mari, galbeni, de topaz.

După gratii, mulțimea din staluri privea cu răsuflarea înfiorată de teamă și de plăcere.

Dar pentru tigrii de Bengal nu se afla pe lume această mulțime. Nu merita nici o privire. Pentru dânzii, acum, o singură făptură omenească era. Femeia din mijlocul arenei, înfășurată în rochia cu solzi aurii și cu pietre sclipitoare. Ochii ei luceau tot așa de arzători ca ochii tigrilor. Numai că ochii verzi ai femeii erau poruncitori și neîndurați; pe când în ochii fiarelor se citea o mare supunere și istovire. Privirile lor se căutau, se întâlneau. Era destul atât ca să se înțeleagă.

Ochii femeii străpungeau; ochii fiarelor coborau în pământ. În mâna întinsă se legăna un bici cu canaf de mătase. Vârful biciului arăta locul fiecăruia:

— Tu aici!... Tu dincoace!... Tu dincolo!...

Iar tigrii își luau locul știut fără împotrivire, înaintând cu pașii lor de gumă, balansându-și cozile grele și lungi. Șase mingi uriașe de lemn, deoparte. Șase, de cealaltă parte.

Tigrul pipăia cu laba rotundul lemnului. Se înălța cu o zvâcnire ușoară și lină. Se așeza ca o pisică pe vârful unui stâlp de poartă. Pe urmă aștepta rândul celorlalți. Căsca. Își zburlea mustățile țepoase; arăta cerul gurii și colții.

În inima privitorilor tremura un fior. În mintea lor stăruia un gând. Toți știau că într-o singură clipă, dinții aceia tăioși și puternici, labele cu gheare de fier, ar putea sfâșia ca pe-un pui de vrabie, femeia cu rochia de solzi aurii și de pietre sclipitoare. Dar miss Ellian surâdea. Așa o chema. Miss Ellian surâdea nepăsătoare. Numai cu un bici de șfichi de mătase și cu privirea ei. În mijlocul sălbăticiunilor se afla singură. Fără nici o armă.

Numai cu atât prefăcea doisprezece tigri cruzi de Bengal în douăsprezece pisici blânde și ascultătoare.

— Toată puterea îmblânzitorilor e în ochi! vorbi un domn bătrân din lojă, chiar în fața gratiilor, către nepoțica de alături. Dacă privirea slăbește o singură dată, dacă tigrii simt că dresorul se gândește în altă parte sau că îl prinde frica, atunci toți se năpustesc și...

— Eu mă tem! Nu vreau să vorbești așa!... Mă tem! Șopti copila strângându-se de brațul bunicului.

— Sst! Liniște...

Toți au tăcut.

Copila cu paltonașul alb de blană și cu bucelele bălane s-a încleștat mai strâns lângă domnul bătrân. Îi aude ticăitul mărunț al inimii.

Cei doisprezece tigrii de Bengal, așezați pe marginile de lemn, așteptau acum cu încordare porunca din ochii femeii.

De sus, din vârful cortului de pânză, lumina electrică se revărsa orbitoare. Două mii de oameni, înghesuiți cot la cot, nu se clinteau, împietriți. Era o mulțime foarte amestecată: săraci și bogați, bătrâni și femei, părinți și copii, slugi și stăpâni. Îi despărțeau numai rândurile de bănci și prețul билетelor. Unii sus, în picioare, la galerie; alții jos de tot, de jur împrejurul gratiilor, pe fotoliile îmbrăcate cu pluș roșu.

Toți uitaseră grijile acasă; necazurile și nemulțumirile lor mărunte de toată ziua. Copiii nu se mai gândeau la lecții și la bomboanele de ciocolată; la caii de lemn, la păpușile care dau ochii peste cap și au o muzicuță în piept. Bătrânii nu se mai gândeau la boală și la pensie; săracii, la pâinea care s-a scumpit și bogații la automobilele care-i așteaptă afară. Toți au uitat tot.

Acum priveau ca un singur om.

Pe stradă, câți nu se temeau oare de lătratul neașteptat al unui câțel cu coada bârligată? Acasă, câți nu tresăreau oare, noaptea, speriați, când trosnea o mobilă sau când se ivea de sub dulap un șoricel cu ochi de mărgele negre?

Aici și acum, toți uitaseră acele spaime caraghioase. Aici, toți luau parte la ceva minunat și rar.

Douăsprezece fiare sălbatice, îmblânzite și ascultând de privirea unei femei, de pocnetul unui bici de mătase, de semnul unui vârf de deget.

Nu se mai auzi nici un fășait de program, nici un glas, nici un scârțait de scaun, nici o tuse.

MISS ELLIAN PREZINTĂ PENTRU ULTIMA OARĂ
CEI DOISPREZECE TIGRI DE BENGAL
ȘI
FRAM, URSUL ALB

Așa spunea programul. Era reprezentația din urmă.

Măine, cirul își va strânge cortul. Toate animalele vor pleca, în trenul cu vagoane albe, în alte orașe ale lumii. Poate nu se vor mai întoarce niciodată. Va rămâne, în urma lor, un loc urât și trist lângă grădina publică a orașului.

Oamenii se vor împrăștia la grijile și la munca lor. Copiii, la animalele fără viață, de lemn vopsit și de pâslă. Părinții la necazuri. Slugile, la ocara stăpânilor; viața are să fie din nou, fără nici o minune; o zi la fel cu ziua cealaltă. Din nou au să uite că mai sunt pe lume vietăți de-o frumusețe sălbatică și fără seamăn; cu blana de catifea, cu ochii de sticlă, cu saltul arcuit ca piatra zvârlită din praștie. Din nou au să tresară speriați când latră într-o curte un câțel cu coada bârligată sau când fuge prin casă un șoricel ca o jucărie cu resort. De aceea s-au mai adunat cu toții încă o dată, să vadă cele două minuni ale Circului Struți, la reprezentația de adio din iarna anului 1924.

MISS ELLIAN PREZINTĂ PENTRU ULTIMA OARĂ
CEI DOISPREZECE TIGRI DE BENGAL
ȘI
FRAM, URSUL ALB

Tigrii așteptau în cerc, pe mingile lor de lemn. Femeia înfășurată în rochie cu solzii aurii și cu pietre sclipitoare făcu un pas îndărăt. Își împinse cu piciorul coada rochiei foșnitoare și făcu semn rotit de chemare cu biciul.

În douăsprezece salturi egale și zvelte, tigrii au fost lângă ea. S-au lungit împrejur cu boturile culcate pe pământ. Acum, se părea că în jurul femeii s-a deschis o floarea-soarelui uriașă, cu douăsprezece foi portocalii brăzdate cu negru de catifea.

Măinile femeii dezmierdau capetele rotunde, urechile moi, boturile umede. Îi alintă. Era mulțumită.

Fetița din lojă se rușină la gândul că pe dânsa, acasă, n-o asculta nici Pufuleț, pisoiful, care acum o săptămână, când se jucau mai voioși, tam-nisam a zgâriat-o pe nas.

Iar mai sus, într-o bancă din fund, un băiețel cu nasul cam cârn și cu ochii sclipitori se înălțase în vârful picioarelor ca să vadă mai bine.

Era Petruș, feciorul cel mai mic al unui muncitor de la o fabrică din oraș. Ca mulți alți băiețași, dăduse târcoale cercului o săptămână întreagă și adunase ban cu ban prețul biletului de intrare. Voia acum să nu-i scape nimic din tot ce se întâmpla. Doar nu degeaba de atâtea și atâtea ori citise afișele cu cea mai încordată atenție, fără să-i pese de frig și lapoviță. Și nu degeaba tot de atâtea seri se uita cu jind de afară, la lumea care intra pe ușă. Acum, când în sfârșit a pătruns înăuntru, cum să nu fie el numai ochi și urechi?

Miss Ellian, din mijlocul tigrilor, a ridicat brațele cu un semn de eliberare. Pe urmă a pocnit din bici. Tigrii s-au prelins cu pași de gumă la locul lor și așteaptă neclintiți pe mingile de lemn. Femeia, în rochie de solzi aurii și cu pietre sclipitoare, a ridicat un cerc de hârtie; a aprins altul pe un picior de fier.

Alt pocnet de bici.

Unul câte unul, tigrii se desprind de pe marginile licioase, cu un salt prelung, trec prin cercul de hârtie, abia ating pământul și se mai avântă o dată, lin și întins, prin cercul celălalt de flacăra.

Dar tigrul cel mai îndărătnic și mai tânăr a ocolit privirea poruncitoare. A încercat să se strecoare tiptil pe sub cercul aprins. Se preface că n-a priceput.

Se așază la locul lui, pe marginea de lemn, și cască lung, leneș, plictisit.

— E Rajah. Îl cheamă Rajah! șopti copila. Îl cunosc eu de la reprezentația de duminica trecută. E cel mai rău...

Femeia cu biciul nici nu l-a strigat pe nume. Nici nu l-a atins cu șfichiul de mătase. Nici n-a bătut mânioasă cu vârful pantofului în nisip. L-a privit pătrunzător o singură dată și a înălțat cercul.

Tigrul arată colții rânjind.

— Eu mă tem! Hai să mergem acasă, mă tem!... se înfricoșă fetița din lojă înfigându-și prin haină unghiile mici în brațul bunicului.

— Ssst...

N-avea de ce se teme fetița cu ochii albaștri, cu paltonașul alb și cu părul cârlionțat sub căciulița de hermină. Privirea îmblânzitoare a fost și de astă dată mai puternică decât îndărătnicia tigrului tânăr și dârz.

Rajah a plecat botul în pământ. A coborât cu pași mlădioși de pe mingea de lemn. Și-a încordat mușchii sub blana catifelată și a săgetat, din două salturi, dincolo de cele două cercuri, dintre care unul de văpaie.

Pe urmă s-a așezat cuminte la loc. Ochii lui cereau pocăință, iertare. Știa ce-l așteaptă.

Îndată ce se va întoarce în cușca lui, răsplata are să-i fie câteva lovituri ascuțite peste bot, cu un bici dureros de curea, nu cu șfichiul delicat de mătase al biciuștei de la reprezentație. Iar la ceasul hranei, în loc de porția de carne crudă, o găleată cu apă. Pedepsa aceasta o cunoștea. După cum cunoștea și cealaltă înfățișare a femeii cu rochia de solzi aurii și cu pietre sclipitoare. Cunoștea cealaltă înfățișare a ei, așa cum n-ă văzut-o nimeni din toată mulțimea adunată în loji, în straturi și în galerii. Atunci miss Ellian își lepădă haina sclipitoare de reprezentație. E îmbrăcată într-o tunică veche de piele, cu o fustă scurtă și plină de pete. Nu mai surâde fermecător, împărțind sărutări pe vârful degetelor, când publicul aplaudă de se cutremură cercul.

Atunci apucă biciul de curea cu vârful de plumb și drugul de fier ascuțit. Țipă cu glas răgușit, lovește și împunge. E crudă cu dânsii, fiindcă directorul cercului, om mai crunt și mai nesățios

decât fiarele, nu îngăduie nici o abatere de la poruncile sale. Mereu i se pare că toți nu lucrează îndestul. Mereu vrea numere tot mai îndrăznețe. El e fiara cea mai nesățioasă din tot cirul.

Acestea se petrec însă acolo, în cuștile dosnice ale animalelor, după ce pleacă mulțimea și după ce luminile se sting.

Știe Rajah, tigrlul cel mai tânăr și neastâmpărat, el mai știe că acuși un semn al biciului are să-l cheme în mijlocul arenei.

Mâinile femeii au să-i descleșteze gura... Pe urmă, are să-și așeze capul cu păr ondulat între dinții lui, tocmai fiindcă el are faimă că e cel mai nesupus și mai crud, iar miss Ellian vrea să arate că nu are nici o teamă, nici una. Așa face de trei seri în șir. Ce-ar fi atunci să strângă puțin, numai puțin, dinții? Ar trosni oasele ca o coajă de ou. Așa cum trosneau coastele antilopelor, când, în viața lor liberă din codrii de la celălalt capăt al lumii, sărea din ascunzișuri să-și sugrume prada.

Rajah căscă pe mingea lui de lemn.

Știe că aceasta n-are s-o facă niciodată. E în puterea oamenilor acum. Iar privirea verzuie și arzătoare a dresoarei îi nimicește orice încercare de împotrăvire. E tot așa de netrebnic acum ca maimuțele cele urâte și slugarnice, care se milogesc în cușca menajerei să capete alune americane și mandarine.

Tigrlul lăsă pleoapele pe ochii sticloși, cu lumina îngustă și oblică, așa cum sunt ochii pisicilor la amiază. Nu mai vedea acum nici pe miss Ellian, nici mulțimea de jur împrejurul gratiilor. Vedea ceea ce trăiește el întotdeauna, când închide pleoapele.

O pădure cu frunze late, cu desișuri nepătrunse, cu liane spânzurând până în pământ. E zbor acolo de păsări cu pene de toate culorile curcubeului. Păuni care trec cu foșnet mătășos. Păsări colibri mici ca insectele și fluturi mari ca păsările. Se leagănă dintr-un copac o creangă sau un șarpe? Este acolo o margine de apă cu tufe de bambus. Cât de bine cunoaște locul acela!... De câte și de câte ori nu aștepta. Acolo pândea, pitulat, la adăpatoarea antilopelor. Aștepta un ceas, două; aștepta până noaptea târziu. Își schimba locul după vând, ca să nu ducă adierea miroșul lui. Antilopele soseau. Două, trei, câteodată una singură... Privea cu ochii umezi, fricoși, adulmecând văzduhul. Nici nu se auzeau

pașii pe pământul moale. Pleca botul în unda apei. Tresărea. Ciulea urechile să asculte. Își vâră botul în frunzele de lotus. Atunci țâșnea el din tufiș, zvârlit ca din arc, în cârca antilopei. Nu era nici o zvârcolire, nici un geamăt... Altădată, se desfășura însă o luptă de trosneau crengile pădurii și răsunau adâncurile de muget... Odată un bivol sălbatec... L-a simțit. Îl aștepta. I-a sărit în spate și bivolul l-a răsturnat, scuturându-se peste cap, s-a tăvălit cu el să-l strivească, s-a năpustit să-l împungă cu coarnele. O tăcere de moarte s-a întins în toată pădurea. Maimuțele s-au ascuns în scorburi: celelalte sălbăticiuni s-au pitit la pământ. Era o luptă între stăpânii codrului! Numai icniturele lor se auzeau, numai răcnetul lui și mugetul bivolului. A fost însă cel mai tare... Trei zile a vegheat lângă stârv, sfâșiind halcă după halcă. Pe urmă, alta dată, lupta cu elefantul care l-a smuls cu trompa să-l zvârle ca pe un sac la pământ și să-l strivească sub tălpile picioarelor groase ca niște stâlpi... Dar până la urmă a fugit elefantul cu trompa ferfeniță și cu un ochi însângerat. Până târziu a tot răsunat noaptea de pașii lui mănioși, sfărâmând crengile de bambus. Și cei trei vânători cu sulițe, când au încercat să-l înconjoare și au căzut tustrei sub dinții lui!. De atunci i s-a dus vestea și a rămas spaima acelor locuri! TIRANUL – așa îl numeau toți. Așa îl numeau toți și toți tremurau înfiorați până la măduva oaselor când începea el să ragă. Nu se mai încumeta nimeni să treacă pe potecile bătătorite. Îi juraseră moartea și tot ei se temeau de moarte. Când mirosea de departe apropierea unuia, înainta cu răsufierea așa de ușurată, că nu și-o auzea nici el. Înainta, se oprea, încă un pas... Un salt. O mușcătură cu dinții clănțanind. Și gata! Rămânea întotdeauna el stăpân la ochiul de apă unde se adăpau antilopele... Acolo l-a prins într-o noapte un clește de fier. A încercat să sfarme capcana cu dinții. A umplut pădurea de spaimă și de muget. A vrut să-i smulgă laba, s-o rupă din os. Mai simte și acum, când e ploaie și frig, mușcătura adâncă a fierului. Pe urmă s-a lungit la pământ, răpus de durere și de sângele scurs, așteptând moartea împăcat, fără nici un scâncet. Dar după trei zile au venit oamenii cu sulițe și topoare să-l ridice, sleit de nemâncare și de sete. Nu-i lăsau dreptul dă moară în pace.

Acum e aici.

Despărțit de lume prin gratii de fier.

Tremură la pocnetul unui bici cu canaf de mătase, după ce luni de zile a îndurat toate chinurile dresajului. Acum pleacă ochii supus sub privirea unei făpturi fără arme, cu un singur bici de mătase în mână. Nici o scăpare nu mai este. Nici un! Maimuțele aruncă în el coji de portocale și de banană. Se strâmbă și se scarpină; se agață de gratii, când îl poartă în cușca lui pe rotile, și îi fac semne cu labele lor neastâmpărate. Numai când mugește le mai cuprinde deodată groaza codrilor și atunci se zvârcolesc caraghios, căutând zadarnic un loc sa se ascundă.

Canaful de mătase îi atinse ușor botul.

Era o atingere lină, ca o dezmierdare. Dar tigrlu știa că e o dojană. Sub blândețea alintării cunoștea făgăduiala răfuielii de mai târziu, cu drugul de fier și cu biciul dureros.

N-avea încotro! Pentru el nu mai era nici o scăpare, nici una. Coborî supus pe mingea de lemn. Așa cum cerea orânduiala reprezentației.

Mulțimea își stăpânea răsuflarea. Tăcerea era atât de adâncă, încât se auzeau departe, afară, huruitul tramvaielor și goarnea de automobil.

Cei doisprezece tigri s-au înșirat în cunună. Culcați în mijlocul arenei. Femeia și-a adunat coada rochiei, a zvârlit biciul de mătase. S-a așternut pe spate, în mijlocul lor, cu brațele încrucișate pe piept. Și-a pus capul în gura lui Rajah, deschisă, sprijinindu-și ceafa în colții tari ca pe un spătar de la jilțul dentiștilor.

Tigrlu clipește din ochii mari și galbeni, de sticlă. Puțin, numai puțin de-ar strânge!... Numai puțin!... Dar ochii femeii îl privesc în sus, peste cap. El nu-i vede privirea. O simte însă. Ah! Ce străpungător o simte! Și nu strânge dinții. Stă așa, nemișcat, cu gura deschisă, ca un tigrul împăiat.

Peruș, băiatul cu ochi sclipitori, a încleștat pumnii, a lungit gâtul și, fără să-și dea seama, a coborât strecurându-se printre lume, mai aproape de arenă, ca să vadă mai bine.

Fetița cu bucle bălane își mușcă până la sânge buzele. Zvâcnirile inimii îi sparg pieptul mic. Unii au închis ochii. Alții și-au astupat urechile, să nu audă țipătul. Chiar bunicul fetei își simțea mâna tremurând ușor pe mânerul de fildeș al bastonului. El a mai văzut odată un dresor sfâșiat de tigri. Știe că mai toți sfârșesc așa. Știe că atunci fiarele, din nou sălbatice, se reped la gratii, rânjesc și se mușcă între dânsese, cu boturile uide de sânge rânjesc cerând alt sânge.

— Hep!

Dintr-o grațioasă săritură, femeia a fost iarăși în picioare, în mijlocul arenei.

Își scutură părul negru-albăstrui. Își împinge coada foșnitoare a rochiei cu pantoful. Surâde, salută și răspunde ropotului de aplauze, risipind cu palmele sărutul buzelor spre loji, spre staluri, spre galerii.

Sus, pe podiumul de lemn îmbrăcat cu postav roșu, fanfara a început un marș din toate tobele și alăturile, și piculinele; și pistoanele... Triunghiul, lovit cu ciocănelul de argint, sună: zing-zing!... zing-zing!... zing-zing!...

E un marș cu pas de paradă.

Cei doisprezece tigri de Bengal se întorc spre ieșirea din fund, la cuștile lor.

Pășesc unul câte unul, ca niște pisici, uriașe și cumiți. Își leagă cozile grele și lungi. Nu privesc nici în dreapta, nici în stânga, cu ochii lor mari, galbeni, de sticlă.

Pasul e mlădios pe nisip. Moale, catifelat, fără sunet.